

پیشگیری از جرم و اقدامات تقنینی مرتبط*

حمید قاضی**

چکیده

جوامع بشری، همیشه در صدد پیشگیری و یا کنترل جرم بوده اند. روزگاری، پیشگیری از جرم را در عقوبت‌های سخت بدنی و جانی تا مجازات‌های سالب آزادی طولانی مدت به همراه کارهای شاقه می یافتند، برای پیشگیری از جرم، شناسایی علل و عوامل مؤثر بر ارتکاب جرم از مهمترین اقدامات است. جرم شناسان برای پیشگیری از جرم انواع و اقسامی را تعریف کرده اند که هر یک به نوعی در میزان بزه مؤثر است. پیشگیری‌های اولیه، ثانویه و ثالث به کنترل شرایط جرم زا و محیط، پایش افراد خاص، که در معرض بزهکاری قرار دارند و بازسازی مجرمان متمرکز است. پیشگیری کیفی بر رعب و عبرت آموزی افراد و پیشگیری وضعی به عواملی استوار است که باعث سوق دادن فرد به بزهکاری می شود. پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی نیز حرفه‌ای برای گفتن دارد. قوه قضاییه جمهوری اسلامی ایران، که بر اساس قانون اساسی مسئولیت پیشگیری از جرم را به عهده دارد از سال ۱۳۸۴ با تهیه لایحه‌ای در تکاپوی نظم دادن به پیشگیری از جرم است. این امر یگانه اقدام منحصر به فرد آن قوه است که به صورت جدی برای پیشگیری از جرم به عمل آمده است. در کنار قوه قضاییه، سازمان‌های پرشماری بر اساس قوانین عادی - عمدتاً در قوه مجریه - عهده دار پیشگیری از جرم در محدوده شرح وظایف خود هستند که لازم است مورد بررسی اجمالی قرار گیرد. هرچند لایحه اشاره شده تقریباً عمر دو دوره مجلس و فراز و فرود و اصلاحات زیادی را پشت سر خود دارد در صورت تصویب می تواند تأثیرات چشمگیری در پیشگیری از جرم در کشور داشته باشد. در این مقاله ضمن تبیین جایگاه پیشگیری از جرم در قوای قضاییه، مجریه و مقننه در قالب بررسی قانون اساسی به بحث در خصوص این لایحه و سیر مراحل تصویب آن پرداخته شده است.

واژگان کلیدی

پیشگیری از جرم، لایحه پیشگیری از جرم، اقدامات تقنینی پیشگیری

* تاریخ دریافت: ۱۳۸۷/۵/۱۹، تاریخ پذیرش: ۱۳۸۷/۶/۱۷

** مدیر کل قوانین و مقررات معاونت حقوقی و امور مجلس ناجا و مدرس دانشگاه علوم انتظامی

Email: daftar as 1385@ yahoo.com

مقدمه

از روزی که بشر به عرصه گیتی پا گذارد، جرم را نیز با خود به این دنیا آورد. قابیل، قاتل برادر به عنوان اولین مجرم، خود را به جهانیان معرفی کرد. جرم پدیده ای اجتماعی است و بالطبع با وجود جوامع بشری، وجود خواهد داشت. انسان با هدف اجتماعی زندگی کردن بناچار از برخی از حقوق طبیعی خود از قبیل آزادی کسب مال، قتل و خونریزی، امور جنسی و ... دست برداشت تا در کنار زندگی اجتماعی، متجاوزان به حقوق مالی را سارق و کلاهبردار، مجرمان جانی را قاتل و جنایتکار و مجرمان جنسی را متجاوز و زناکار بنامد و مجازات کند.

پیشگیری از جرم تقریباً پیشینه ای برابر با جرم دارد. مطالعات زیادی در مورد عوامل مؤثر بر جرم و راه‌های پیشگیری از آن انجام شده است.

شناخت اجتماع، شناخت انسان و نیازمندیهای او، شناخت جاذبه‌ها و دافعه‌های جرم، شناخت فرهنگ و تأثیراتی که فرهنگ‌های مختلف می‌توانند در هنجارهای یکدیگر داشته باشند، تأثیر مجازات و پایش بعد از آن، آموزش، اقتصاد و سیاست‌های اتخاذ شده قوای کشور و بسیاری از عوامل دیگر می‌تواند در میزان ارتکاب و یا پیشگیری از جرم نقش مؤثری ایفا کند. همین موضوع انواع مختلف و گوناگونی را برای این امر به وجود آورده است.

به‌رغم شناخت جایگاه و اهمیت پیشگیری از جرم و با علم به اینکه پیشگیری از درمان بهتر است، کشور تاکنون از متولی مشخص و قانونمندی با توجه به تمام ابعاد و اقسام پیشگیری از جرم، محروم بوده است. همان‌گونه که اشاره شد، جرم محصول اجتماع است و به همین دلیل، نگرشی یک بعدی و صرفاً کیفی نمی‌تواند چشم انداز همه جانبه و مناسبی از این پدیده به وجود بیاورد.

محدوده اقدامات پیشگیرانه از جرم تا قبل از انقلاب به پیشگیریهای انتظامی ختم می‌شد که شهربانی و ژاندارمری سابق به‌عمل می‌آوردند. با پیروزی انقلاب اسلامی، مجلس خبرگان هنگام تصویب قانون اساسی، مسئولیت این امر را به قوه قضاییه سپرد. در کنار قوه قضاییه، سازمانهایی عمدتاً از قوه مجریه، طبق قوانین عادی، مسئولیت پیشگیری از جرم را به‌عهده گرفتند. اعتقاد بر این است که محدوده پیشگیری از جرم توسط قوه قضاییه، اعمال توسط دادگاه‌های دادگستری است. طبیعی است که قوای دیگر کشور منصرف از اقدامات قوه قضاییه، به امر پیشگیری از جرم بپردازند.

وزارت اطلاعات، شورای امنیت کشور و نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران از مهمترین نهادها و سازمانهایی هستند که به منظور پیشگیری از جرم در کشور، فعالیت اجرایی می‌کنند. به هر حال قوه قضاییه براساس قانون برنامه چهارم توسعه به تهیه لایحه ای تحت عنوان لایحه پیشگیری از وقوع جرم اقدام نموده است.

نقدهای زیادی بر این لایحه وارد شده است؛ از جمله بسیار مهم بودن سمتهای اعضای شورای عالی پیشگیری از جرم، عدم توجه به نقش ناجا و صدا و سیما در لایحه از این نقدهاست. همین موضوع باعث اصلاح لایحه در کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس شورای اسلامی شد. هرچند لایحه اخیر از معایب یاد شده اصلاح شد، نقدهایی نیز بر این لایحه وارد است که در مقاله سعی می‌شود

مختصراً مورد بررسی قرار گیرد. در حال حاضر لایحه در کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس در حال بررسی است.

منظور از تهیه این نوشتار در وهله اول، آشنایی خوانندگان محترم با تعاریف و اقسام پیشگیری از جرم است. این مقاله سپس به جایگاه پیشگیری از جرم در قوای قضاییه و مجریه و مقننه در قالب بررسی قانون اساسی، سازمانهای متولی امر پیشگیری از جرم و اقدامات مجلس شورای اسلامی در بررسی لایحه پیشگیری از وقوع جرم و سرانجام با توجه به اهمیت وجود متولی واحد و هدفمند در کشور به نقد لوایح «پیشگیری از وقوع جرم مطرح در دو دوره مجلس شورای اسلامی» می پردازد.

۱.۱. تعاریف و اقسام پیشگیری از جرم

پیشگیری در منابع فارسی به معنای رفع، جلوگیری، مانع شدن و از پیش مانع چیزی شدن تعریف شده است. اقدامات احتیاطی برای جلوگیری از اتفاقات بد و ناخواسته و «جلو بستن» نیز معنا شده است (فرهنگ معین، ۱۳۷۵: ۹۳۳).

پیشگیری از جرم شامل دسته ای از تدابیر جنایی است که می تواند به صورت قهر آمیز و یا غیر قهر آمیز به منظور کاهش میزان بزهکاری اتخاذ شود. به کاربردن روشهای احتیاطی و کنترل و اقدامات پیشگیرانه در جلوگیری از ابتلای انسان به اختلال و ناهنجارها، پیشگیری است (فلاح بابایی، ۱۳۸۲: ۱)؛ به عبارت دیگر هر عملی که باعث کاهش بزهکاری، خشونت، ناامنی از طریق مشخص و حل کردن عوامل ایجاد کننده این مشکلات به روش علمی شود، پیشگیری از جرم است (رجبی پور، ۱۳۸۳: ۱۷-۵).

در تعریف دیگری، روگوسون^۱ پیشگیری از جرم را تدابیری می داند که در راستای حفاظت شهروندان از تجاوز به حیطة خصوصی و تهدید هویت آنها فراهم می آورد. گسن^۲ (استاد دانشگاه اکسی مارسی فرانسه) نیز اعتقاد دارد پیشگیری، مجموعه اقدامهایی است که به جز اقدامات کیفری، هدف غایی آن منحصرأ و یا به صورت جزئی، محدود کردن دامنه ارتکاب جرم، غیرممکن کردن، مشکل و کم کردن احتمال وقوع جرم است (بیات، شرافتی پور، عبدی، ۱۳۸۷: ۲۲). دیدگاه پیشگیری از جرم به طور وسیع، حوزه ای تخصصی برای آینده است؛ اما این حوزه مطمئناً چالشی برای متخصصان، محققان و سیاستگذاران است (اکبلوم^۳، ۱۹۹۶: ۸۷).

۱-۱. اقسام پیشگیری از جرم

پیشگیری از جرم به پیشگیری های سه گانه، پیشگیری کوتاه مدت و بلند مدت، پیشگیری کیفری و غیر کیفری، پیشگیری عام و خاص، وضعی و اجتماعی تقسیم شده است.

1-Regson
2-Gesen
3-AKblom

۱-۱-۱. پیشگیری اولیه

این پیشگیری شامل مجموعه اقدامات، سیاستها و برنامه هایی است که سعی در تغییر و کنترل شرایط جرم زا و محیط دارد. در این مرحله تلاش بر این است که افراد جامعه به سوی جرم گرایش پیدا نکنند. این سطح از پیشگیری، مستلزم کاهش فرصتهای جنایی بدون اشاره به متهم است. هدف در این سطح پیشگیری، بهبود وضعیت زندگی به منظور عدم مجرمیت افراد، هم‌چنین تولید ارزشهایی است که روابط سالم را بهبود می بخشد. در این نوع پیشگیری، اجتماع به عنوان یک کل و دربرگیرنده تدابیری به همراه عناصر آموزشی اجتماع است (مولوانسی^۱، ۱۹۹۹). در این پیشگیری توجه بیشتر به رویداد جرم معطوف است تا مجرم تحریک شده.

۱-۱-۲. پیشگیری ثانویه

این نوع پیشگیری در جهت کنترل افراد خاصی متمرکز است که در معرض بزهکاری قرار دارند. کنترل بزهکاری اطفالی که در معرض بزهکاری هستند و مصرف مواد مخدر تفریحی، پیشگیری ثانویه خواهد بود. می توان گفت با به کارگیری تدابیر مناسب و با رویاروییهای زود هنگام از وقوع جرم افرادی که در وضعیت بحرانی به سر می برند و احتمال بزهکاری آنها وجود دارد، پیشگیری می کند (رجبی پور، ۱۳۸۳: ۲۰).

در مجموع این نوع پیشگیری از پیش بینی در باب یک وضعیت جرم زا متأثر است و هدف آن نظارت بر گروههای خارجی است که ترس ارتکاب جرم از سوی آنها می رود و در معرض مجرم شدن هستند.

۱-۱-۳. پیشگیری ثالث

این پیشگیری، جلوگیری از تکرار جرم و بازسازی مجرمان است (بیات، شرافتی پور، عبدی، ۱۳۸۷: ۲۶).

در این موقعیت، تمرکز بر خدشه دار کردن مقام و حرفه مجرمان و یا کاهش شدت و اهمیت بزه مثل درمان مجرمان شناخته شده است (هیوز^۲، ۱۳۸۰: ۳۱).

این نوع پیشگیری شامل برنامه هایی از قبیل مشاوره برای زنان و کودکان، و تلاش پیشگیرانه در این مرحله برای جلوگیری از رفتارهای مجرمانه است تا مجرمان اصلاح، و با اجتماع خود سازگار شوند و به ارتکاب مجدد جرم گرایش پیدا نکنند. این پیشگیری ناظر بر اقدامات بعد از وقوع جرم است و بناچار در چارچوب جرم شناسی پیشگیرانه قرار نمی گیرد در صورتی که فعالیتها و اقدامات پیشگیرانه در پیشگیری اولیه و ثانویه در حیطه این نوع جرم شناسی خواهد بود.

---

1. Mulvang
2. Heuse

۴-۱-۱. پیشگیری کوتاه مدت

مجموعه راهکارهای کوتاه مدت برای پیشگیری خواهد بود. روشنایی بیشتر خیابانها و گذرگاه‌های معابر عمومی، تدوین قوانین متناسب و بازدارنده، ایجاد مؤسسات مدد کاری، ایجاد فضاهای مناسب فراغت، از بین بردن محله‌ها و اماکن جرم‌زا، کنترل برنامه‌های سیما از لحاظ میزان خشونت، می‌تواند از این نوع پیشگیری باشد. در برخورد با مسائل اجتماعی و فرهنگی نمی‌توان به دلیل برنامه ریزیهای اصولی و درازمدت از اقدامات مقطعی کوتاه مدت غافل ماند.

هدف از برنامه‌های کوتاه مدت، اقدامات پیشگیرانه سریع و ضربتی در جهت کنترل و مهار جرم است تا بستر و زمینه‌های برنامه ریزی فراهم شود.

۵-۱-۱. پیشگیری بلند مدت

پیشگیری بلندمدت به ساز و کارهایی اطلاق می‌شود که در یک فرایند زمانی مدت دار صورت می‌گیرد تا در آینده فرصتهای وقوع جرم را کاهش دهد.

فراهم کردن بسترهای مناسب برای دسترسی افراد به آموزش و پرورش، تدوین سیاست کلی ایجاد اشتغال، تقویت نقش پیشگیرانه مدارس از طریق ارتقای محتوا و کیفیت برنامه‌های آموزشی و تربیتی، کاهش شکاف طبقاتی و اقتصادی در اقشار جامعه از این نوع پیشگیری است. این نوع پیشگیری، سرمایه گذاری در راههایی است که هدف آن جلوگیری از ایجاد مسائل و مشکلات است. از جمله رویکردهای پیشگیرانه بلند مدت، پیشگیری از جرم از طریق توسعه اجتماعی^۱ است.

این پیشگیری بویژه بر مشارکت و همکاری عوامل و گروههایی مبتنی است که در موقعیت جرم‌زا مسئولیت دارند. این عوامل و گروه‌ها، شامل مسئولان برنامه ریزی و توسعه، خانواده، بهداشت، استخدام، مسکن، خدمات اجتماعی، اوقات فراغت، مدارس، پلیس و ... و دیگر مراکز قضایی هستند (بیات، شرافتی پور، عبدی، ۱۳۸۷: ۲۸).

۶-۱-۱. پیشگیری کیفی

این نوع از پیشگیری بر پایه ارعاب و عبرت آموزی فردی و جمعی و منصرف ساختن بزهکار آینده از جرم استوار است. توسل به کیفر و مجازاتهای سخت از ویژگیهای دیرینه سیاست کیفری جوامع برای ایجاد رعب و وحشت در افراد مستعد بزهکاری و جلوگیری از ارتکاب جرم است.

این رویکرد از زمان تشکیل اجتماعات بشری تا امروز، حول محور این توجیه، که کیفر باید موجب تنبیه و بازدارندگی مجرم و تنبه بزهکاران شود، چرخیده است (بیات، شرافتی پور، عبدی، ۱۳۸۷: ۲۹).

به‌طور کلی در تعریف پیشگیری کیفی می‌توان گفت، مجموعه تدابیر و اقداماتی است که هدف از آن، کاهش بزه و جرم، ترس و ارعاب در مجرمان برای تکرار نکردن جرمهای بعدی، جلوگیری از

---

1 -CPSD (crime prevention though social development).

مجرم شدن مجرمان بالقوه، تأدیب افراد جامعه بویژه مجرمان با هدف افزایش نظم و امنیت عمومی و فردی، کاهش انگیزه ها و فرصتهای مجرمانه در افراد جامعه، دفاع از حقوق قربانیان جرم در چارچوب قانون است. این نوع پیشگیری، گرچه به تنهایی پاسخگوی نیازهای اجتماعی و امنیتی جامعه نیست، با ادغام زمینه های پیشگیرانه غیرکیفری از جرم و استفاده از هر دو عنصر در کنار هم می تواند عامل مهمی در زمینه کاهش جرم در جامعه را فراهم سازد. اهدافی که از اعمال پیشگیری کیفری مورد نظر است، اصلاح بزهکار از طریق آموزش و پرورش، اعمال مجازات سالب آزادی و ....، حمایت از جامعه از طریق تربیت بزهکار و هم چنین طرد بزهکار از جامعه، ارباب بزهکار و ارباب دیگران برای ارتکاب بزهکاری است. پیشگیری کیفری را از دو دیدگاه می توان نگریست: پیشگیری عام و پیشگیری خاص.

۱-۷-۱-۱. پیشگیری عام

در پیشگیری عام، ایجاد ترس و ارباب، تهدید و کیفر و نگرانی از دست دادن اعتبار برای همه کسانی مطرح است که به صورت بالقوه آمادگی ارتکاب جرم را دارند. بنابراین کوشش می شود از طریق آگاهی عمومی از ارتکاب جرم در افراد جلوگیری شود ضمن اینکه جنبه اربابی و تهدید نیز از نظر دور نگه داشته نمی شود (بیات، شرافتی پور، عبدی، ۱۳۸۷: ۳۸).

پیشگیری عام پیشگیری جرم مدارانه است و محور آن بر نقش بازدارندگی، ارباب انگیزی، عبرت آموزی کیفری بر عموم مردم استوار است. در این نوع پیشگیری با وضع قوانین، تعیین کیفری و اجرای آن در مورد مجرمان از ارتکاب اولیه جرایم توسط افراد جامعه جلوگیری می شود (مجموعه پیشگیری از جرم، معاونت عملیات ناجا، ۱۳۸۴: ۲).

بحث در مورد کیفر و تأثیرات آن بر تک تک افراد جامعه و منصرف کردن آنان از ارتکاب بزه در سیاست جنایی نهفته است. بخش عمده سیاستهای جنایی در ارتباط با رفتار کیفری، چگونگی سرکوبی، تناسب جرم و مجازات و .... است.

در سیاست جنایی، راهکارهایی نظیر جرم انگاری، جرم زدایی، کیفرزدایی، قضازدایی، قوانین شکلی، کشف جرایم، رسیدگی و صدور احکام، اجرای حکم، سرعت در تعقیب و رسیدگی، اجرای صحیح و عادلانه مقررات جزائی مطرح، منظور از آن ایجاد بازدارندگی در همه کسانی است که بالقوه آمادگی ارتکاب جرم را دارند.

۱-۷-۱-۲. پیشگیری خاص

تأثیری که مجازات در بازدارندگی مجرم از دست زدن دوباره به ارتکاب جرم دارد، پیشگیری خاص است. در این نوع پیشگیری سعی شده است با تحمیل مجازات بر مجرم و تنبیه او و رنج و سختی مجازات از ارتکاب دوباره همان جرم یا جرایم پرهیز شود. بنابراین « جلوگیری از تکرار جرم و ترس در کسانی که قبلاً مرتکب جرم شده اند »، مهمترین اهداف در پیشگیری خاص است.

در پیشگیری خاص، هدف، اقداماتی است که قبل یا بعد از ارتکاب بزه صورت گرفته و هدف آن مبارزه با انگیزه ها و علل بزهکاری، بازپروری مجرم و از بین بردن عوامل و انگیزه‌های آن است. در واقع، پیشگیری خاص، مسکنی برای تسکین درد و جلوگیری از پیشرفت آن، و عمدتاً در کوتاه مدت مفید است؛ مثل مبارزه با اعتیاد و جمع آوری کودکان بی سرپرست از سطح خیابانها و ... (وهایی، ۱۳۸۲ : ۱۴۰).

هدف از این نوع پیشگیری، اصلاح مجرمان و جلوگیری از تکرار جرم است و در قالب اقداماتی برای تربیت، اصلاح و بازسازی مجرمان و جلوگیری از تکرار جرم صورت می گیرد. پیشگیری خاص از طریق اجرای محکومیت‌های سالب آزادی و مراقبت و کمک به زندانیان پس از ترخیص از زندان به کار گرفته می‌شود. یکی از اهداف این پیشگیری، فردی کردن مجازات است به گونه ای که اگر مجازات بر طبق شخصیت، موقعیت اجتماعی و حالات روحی و روانی متهم اعمال گردد، مهمترین فایده آن جلوگیری بزهکار از ارتکاب جرم است؛ زیرا این امر ایجاب می کند قاضی، مجرم را بخوبی بشناسد و شیوه های سازنده را در مورد وی عملی نماید تا پس از بازگشت به ارتکاب جرم دست نزند.

در این نوع پیشگیری، مجازات به عنوان واکنش اجتماعی علیه جرم و مجرم، عکس العملی است سازمان یافته با اهداف خاص درخصوص کسی که قانون را نقض کرده و مرتکب جرم شده است (بیات، شرافتی پور، عبدی، ۱۳۸۷ : ۳۹). بنابراین نقش فایده گرا و پیشگیرانه کیفر می‌تواند جنبه سه گانه به خود بگیرد: عبرت آموزی، انطباق پذیری مجدد اجتماعی یا طرد مجرم (میرخلیلی، ۱۳۸۷ : ۶۱).

۸-۱-۱. پیشگیری غیر کیفری

بررسی پدیده بزهکاری و مطالعه روی بزهکاران، رابطه علیت را بین جرم و بزه ارتكابی و علل و عوامل مؤثر بر آن اثبات می کند. جرم شناسان می‌گویند: هر نوع وضعیت و موقعیت جسمانی، روانی و اجتماعی و ... که می تواند در پیدایش و یا افزایش جرم نقش داشته باشد، عاملی جرم زا است؛ هر چند این تأثیر مطلق نیست و در تمامی موارد قطعیت تمام ندارد (کی نیا، ۱۳۷۶ : ۶۲).

پیشگیری غیر کیفری، جلوگیری از به فعل در آوردن اندیشه مجرمان با تغییر دادن اوضاع و احوال خاصی است که یک سلسله جرم مشابه در آن به وقوع پیوسته یا ممکن است در آن اوضاع و احوال ارتکاب یابد؛ به عبارت دیگر پیشگیری غیر کیفری در صدد علل و عوامل و ریشه های زمینه ساز بروز جرایم و بزهکاری را از طریق توجه به مسئله کنترل اجتماعی و تأثیر بر افکار مجرمانه از بین بردن به طوری که انسانهایی پرورش یابند که از مجرمیت به دور باشند.

به هر ترتیب جامعه باید در راستای تأمین آرامش و امنیت خود، تمامی اقدامات لازم را به عمل آورد. از طرفی بهترین روش برای تأمین امنیت و ارتقای آن، پیشگیری قبل از وقوع جرم است. به همین منظور، جامعه موظف است از تمامی روشهای پیشگیرانه استفاده کنند. چون به همان میزان

که ضرورت استفاده از پیشگیری کیفری در جامعه به اثبات رسیده، استفاده از پیشگیری غیرکیفری نیز اجتناب ناپذیر و ضروری است؛ این دو مکمل یکدیگر است. پیشگیری غیرکیفری با هدف کلی «علاج واقعه قبل از وقوع» تأکید دارد که قبل از تحقق جرم براهتی می‌توان با تغییر شرایط و رفع علل و عوامل از وقوع آن جلوگیری کرد.

۹-۱-۱. پیشگیری وضعی

در این نوع پیشگیری توجه به عوامل محیطی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی، که باعث سوق دادن فرد به سوی بزهکاری می‌شود، دارای اهمیت فراوان دارد. این پیشگیری در واقع، درمان ریشه‌ای قبل از وقوع جرم است. راهکارها خارج از چارچوب دستگاه عدالت مورد بررسی قرار می‌گیرد (میر خلیلی، ۱۳۷۸: ۲۱۰-۲۰۹).

در این نوع پیشگیری با توجه به شرایط بزهکاری، نوع جرم، اهداف و موضوعات جرم و ویژگیهای بزه دیده، اقداماتی به اجرا گذاشته می‌شود که فرایند آنها موجب از بین رفتن و یا تضعیف موقعیتها و فرصتهای ارتکاب جرم خواهد شد. کاهش فرصتها و موقعیت های ارتکاب جرم با توسعه امنیت فیزیکی با طراحی ساختمان و محله‌ها که در نهایت موجب خطرناک و پر هزینه تر شدن اعمال مجرمانه می‌شود، همراه است (نجفی توانا، ۱۳۸۲: ۵۵).

پیشگیری وضعی از وقوع جرم با «کاهش موقعیتها» سر و کار دارد؛ شامل از بین بردن کامل برخی از خطرها، کاهش بعضی از خطرها با کاستن دامنه خسارت وارد شده، کاهش برخی خطرها با اقدامات امنیتی مثل تلویزیون مدار بسته، انتقال برخی از خطرها مثل بیمه و پذیرفتن برخی خطرها که اجتناب ناپذیر است و یا رفع آن هزینه های غیر قابل تحمیلی را تحمیل می‌نماید (بیات، شرافتی پور، عبدی ۱۳۸۷: ۴۳).

با توجه به اینکه وجود همزمان میل و انگیزه مجرم برای ارتکاب جرم، مهارت و ابزار لازم برای ارتکاب و وجود موقعیت برای ارتکاب جرم ضروری است به نظر می‌رسد مبارزه با پیش شرطهای اول و دوم عملاً غیرممکن است به دلیل اینکه در مورد اول همه مجرمان شناخته شده نیستند تا میل و انگیزه آنها قابل شناسایی و سرکوب باشد و عامل دوم نیز به علت استفاده از ابزارهای گوناگون و متفاوت در ارتکاب جرم، عملاً ممنوع کردن همه آنها را غیرممکن می‌سازد و باعث تعطیلی بسیاری از صنایع مشروع می‌گردد؛ بنابراین، عملی ترین برخورد، کاهش موقعیت است.

پیکا^۱، پیشگیری وضعی را ناظر بر تدابیری می‌داند که فرصتها و مناسبتهای ارتکاب جرم را کاهش دهد و زمینه های ارتکاب جرم را مشکلتر نماید (پیکا، ۱۳۷۶: ۴۲).

بر همین اساس کلارک^۲ در کتاب خود تحت عنوان «پیشگیری وضعی از ارتکاب جرم»، پیشگیری وضعی را شامل اقداماتی برای کاهش موقعیتهای جرم می‌داند و شیوه های آن را به چهار دسته: افزودن بر میزان تلاش لازم برای رسیدن به هدف، افزودن بر خطر ارتکاب جرم قبل از

---

1. Pica
2. Klark

دستگیری، کاستن از دستاوردهای مورد انتظار جرم و حذف دستاویزهایی که مجرمان می توانند برای فرار از مسئولیت به آنها استناد کنند، تقسیم نموده است (کلارک، ۱۹۹۷). مدل پیشگیری وضعی به مجرم به عنوان محاسبه گری خردگرا نگاه می کند (راک،^۱ ۱۹۸۹: ۵). ریموندگسن نیز در این خصوص معتقد است هدف نهایی پیشگیری وضعی، تحدید موقعیت ارتکاب جرم است (ابرندآبادی، ۱۳۸۲: ۱۹).

۱-۱-۱۰. پیشگیری اجتماعی

پیشگیری اجتماعی شامل مجموعه اقدامات پیشگیرانه از جرایم است که به دنبال حذف یا خنثی کردن آن دسته از عواملی است که در تکوین جرم مؤثر است. این نوع پیشگیری بر مبنای علت شناسی جرایم استوار است و با دخالت در محیط های اجتماعی مانع از شکل گیری انگیزه های بزهکارانه و خنثی سازی عوامل جرم زا می شود (شاگری، ۱۳۸۲: ۱۱).

در واقع در تدابیر پیشگیری اجتماعی، نقش خانواده، آموزش، وسایل ارتباط جمعی و سیاستهای کلی اجتماعی بسیار اهمیت دارد. به طور کلی می توان گفت که در این نوع پیشگیری با رویکرد کلان به عوامل بروز بزهکاری از قبیل فقر اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی توجه و با توسعه اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و ... در جامعه از بروز بزهکاری جلوگیری می شود (زینالی، ۱۳۸۱: ۱۰۳).

در پیشگیری اجتماعی بر ایجاد تغییرات و اصلاحات فردی و محیطی که به اصلاح جامعه و فرد و همچنین به جلوگیری از جرم به صورت پایدار و همیشگی منجر می شود.

در این نوع پیشگیری، هدف هماهنگ سازی اعضای جامعه با قواعد اجتماعی، و محور اقدامات در پیشگیری (فرد) است؛ به عبارت دیگر، پیشگیری اجتماعی همانند پیشگیری کیفی، مجرم مدار و فرد مدار است در حالی که پیشگیری وضعی، بزه دیده مدار و آماج مدار است. نکته مهمتر این است که پیشگیری اجتماعی از طریق آموزش، تربیت، ترغیب و تنبیه در صدد است تا معیار شناخت رفتار خوب و بد را به فرد القا کند و قدرت ارزشیابی عملکرد خویش را به او بدهد (بیات، شرافتی پور، عبدی، ۱۳۸۷: ۴۷).

این پیشگیری از اقداماتی تشکیل می شود که بر انواع محیط های پیرامون فرد تأثیر می گذارد. تمام این محیط ها در فرایند جامعه پذیری فرد نقش دارد و دارای کارکردهای اجتماعی است. هر یک از محیط های خانه، مدرسه، دانشگاه، دوستان، همسالان و ... در یک مقطع زمانی بر فرد اثر مستقیم و بیشتر دارد و فرایند جامعه پذیری را آسان می کند. لذا تلاش می شود که با اجرای برنامه های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، رفاهی و نظایر آنها و درمان نارساییهای اجتماعی و افزایش ارزشهای اجتماعی و اخلاقی، وضعیت یک منطقه و نیز وضعیت مجرمان بالقوه ارتقا یابد و این روند به کاهش میزان جرم بینجامد. البته به دلیل گستردگی و پیچیدگی موضوع، ممکن است به رغم سرمایه گذاری هنگفت و کلان، نتیجه مورد نظر در کاهش جرم حاصل نیاید (صادقی، ۱۳۸۲: ۲۱).

پیشگیری اجتماعی را به پیشگیری جامعه مدار، که در پی خنثی سازی عوامل جرم زا در محیط اجتماعی است و پیشگیری رشدمدار تقسیم کرده‌اند که سعی دارد چنانچه کودکی به هر دلیلی از خود مظاهر بزهکاری را بروز داد با مداخله زودرس در وی و محیط پیرامونش از مزمن شدن بزهکاری در آینده جلوگیری کند.

پلیس نیز در این نوع پیشگیری با مداخله در روند جامعه پذیری، تعامل با بخشهای گوناگون اجتماعی و مشارکت با نهادهای ذی‌ربط خواهد توانست نقش قابل توجهی در پیشگیری اجتماعی (غیر کیفری) ایفا نماید (بیات، شرافتی پور، عبدی، ۱۳۸۷: ۴۹).

۱۱-۱. پیشگیری از وقوع جرم از طریق طراحی محیطی (CPTED)^۱

پیشگیری از وقوع جرم از طریق طراحی محیطی مطالعه همه جانبه برای ایجاد رفتار مطلوب، افزایش کارآمدی و کاهش بروز رفتارهای ضد اجتماعی است. رویکرد نوین این رشته به حوزه‌های طراحی محیطی عاطفی، روان شناختی و جامعه شناختی نیز وارد شده است.

تاریخچه پیشگیری از وقوع جرم از طریق طراحی محیطی

این نوع پیشگیری طی گذشت چهل سال به وجود آمده و آثار بسیاری در این زمینه منتشر شده است. کتاب مرگ و زندگی شهرهای بزرگ آمریکا (۱۹۶۱) اثر جین یاکوبس^۲ گام بزرگی در مسیر طراحی آگاهانه محیطی برای برقراری امنیت در اماکن عمومی بود. کتاب پیشگیری از وقوع جرایم از طریق طراحی محیطی اثر سی ری جفری^۳، کتاب فضای قابل دفاع اسکار نیومن^۴ و نظریه «پنجره‌های شکسته» اثر جیمز کیو ویلسن^۵ و جرج ال کلینگ^۶ در ۱۹۸۲ تأثیر سوء محیط اطراف بر رفتار انسان را تبیین می‌کند.

ایجاد این رشته حاصل تلاش جرم شناسان، جامعه شناسان، معماران و طراحان است. پت برنگتینهام و پل برنگتینهام و گرگ ساویل و پل ونگ از دهه هشتاد به بعد تحقیقات مهمی در این رشته انجام دادند. جرم شناسان انگلیسی، پاتریکا ماهو و رونالد کلارک تحقیقات گسترده‌ای در مورد پیشگیری وضعی از وقوع جرم انجام دادند. کتاب جرم شناسی تیم کرو^۷ در سال ۱۹۹۱ با عنوان «پیشگیری از وقوع جرم از طریق طراحی محیطی: کاربردهای معماری و مفاهیم مدیریت فضایی» به عنوان کتاب درسی موثق در این رشته معرفی شد. استان کارتر^۸ و شری کارتر^۹ پرچمدار CPTED در فلوریدا بودند و پروفیسور جردا جردا و کرل و پروفیسور کارولین و وتیزمن آن را در تورنتو توسعه دادند و در طراحی شهری و در راستای

---

1 - Crime Prevention Through Environmental Design .

2 - Jane Jacobs

3 - C . Ray Jeffery

4 - Oscar Newman

5 - James Q. Wilson

6 - Gearge L . Kelling

7 - Tim Crowe

8 - Stan Carter

9 - Sherry Carter

برقراری امنیت زنان اعمال کردند. گرگ ساویل^۱ انجمن بین‌المللی CPTED^۲ را در ۱۹۹۶ تأسیس کرد کرد که اکنون بیش از چهارصد نفر از سی و پنج کشور جهان عضو آن هستند. همکاری ساویل با مرکز تحقیقات پیشرفته، ایمنی عمومی در دانشگاه نیو هون^۳ و تلاش دانشمندی استرالیایی به نام جerald کلواند^۴ CPTED مرسوم را به دنیای جدید خود وارد ساخت که به مسائل عاطفی افراد می‌پردازد.

پیشگیری از طریق طراحی محیطی بر سه پایه بنا شده است: نظارت طبیعی^۵، کنترل طبیعی ورود^۶ و تعیین حدود قلمرو^۷. نظارت طبیعی، از توانایی مشاهده وقایع بدون اتخاذ تدابیر ویژه است. نظارت طبیعی را می‌توان با مثلاً طراحی پنجره‌ها و ایجاد فضای دید مستقیم و باز ایجاد کرد. نظارت طبیعی را با حضور فعال مسئولی خاص در محیط برای کنترل رفتار دیگران نیز می‌توان تأمین کرد.

اگر قرار باشد برای واکنش به فریاد کمک خواهی یا فریادی بلند، دری بزرگ را باز کرد و وارد بن‌بست شد، دیگر نظارت طبیعی وجود نخواهد داشت و شاید واکنش در این زمینه اثری خاص نگذارد.

کنترل طبیعی ورود، قدرت محدود کردن ورود افراد و نیز چگونگی ورود آنها به اماکن خاص است. در اماکنی که دارای چندین در خروجی نا امن است، نمی‌توان ورود و خروجها را کنترل کرد. در این‌گونه اماکن، افراد غریبه آزادانه رفت و آمد می‌کنند. برای جبران نبودن کنترل ورود باید بر مواردی همچون نظارت، تعیین حدود قلمرو، کارکنان امنیتی، سرمایه‌گذاری بیشتری انجام داد که البته مقرون به صرفه نخواهد بود.

منظور از تعیین حدود قلمرو، توانایی برقراری اقتدار بر محیط و تعیین شخص مسئول در منطقه و کسانی است که مجازند در آن حضور داشته باشند و آنهایی که اجازه حضور ندارند. گروه‌های تبهکار با دیوار نوشته‌های خود قلمروشان را مشخص می‌کنند. استفاده از روپوشهای متحدالشکل نیز از مصادیق دیگر تعیین حدود قلمرو است که می‌توان با استفاده از آن افراد بیگانه را در یک نگاه از دیگران تمیز داد (اشنايدر، ۱۳۸۵: ۱۶ - ۱۳).

۲. جایگاه قوای سه گانه کشور در زمینه پیشگیری از جرم

پس از پیروزی انقلاب اسلامی، قانون اساسی طبق بند ۵ اصل ۱۵۶ خود، پیشگیری از جرم را به قوه قضاییه سپرده است ولی با توجه به محدوده امر پیشگیری برای قوه قضاییه، قوه مجریه در قالب سازمانها و نهادهای گوناگون و قوه مقننه در قالب قانونگذاری، جایگاه خاصی در زمینه پیشگیری از جرم برای خود به وجود آورده‌اند که در ذیل به این نقشها پرداخته می‌شود:

-
- 1 - Gearge Cieland
  - 2 - International cpted Association
  - 3 - New Haven
  - 4 - Gerald savil
  - 5- Natural Surveillance
  - 6- Natural access control
  - 7 - Territoriality

۲-۱. جایگاه قوه قضاییه به عنوان متولی اصلی پیشگیری کیفری از جرم در کشور همان گونه که ذکر شد، قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، پیشگیری از جرم را از وظایف قوه قضاییه برشمرده است. این قوه پس از سالیان طولانی که از تصویب قانون اساسی می گذرد (۱۳۵۸) و براساس جزء ۴ بند «ز» ماده ۱۳۰ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۳ در باب توسعه امور قضایی، به تهیه لایحه ای تحت عنوان «لایحه پیشگیری از وقوع جرم» اقدام نموده است. با توجه به مستندات مستحکمی، نگارنده بر این باور است که پیشگیری از جرم اشاره شده در اصل ۱۵۶ قانون اساسی، صرفاً پیشگیری کیفری از جرم است و شامل سایر اقسام پیشگیری از جرم نمی گردد ذیلاً به پاره‌ای از این مستندات می پردازیم.

۲-۱-۱. وجود قوانین عادی (پایین دستی قانون اساسی)

واگذاری وظایف پیشگیری از جرم به سازمانها و نهادهای قوه مجریه از جمله نیروی انتظامی، وزارت اطلاعات، سازمان بهزیستی و ... که عملاً وظیفه پیشگیری از جرم توسط این نهاد و سازمانها در کشور به عمل می آید.

۲-۱-۲. وجود اصل ۶۱ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

این اصل مقرر کرده است که: «اعمال قوه قضاییه به وسیله دادگاه‌های دادگستری است ...» آن گونه که ملاحظه می شود قانون اساسی، اقدامات قوه قضاییه را صرفاً توسط دادگاهها مجاز شمرده است. دخالت آن قوه در سایر اقسام پیشگیری فراتر از محدوده قانون اساسی ارزیابی می شود.

۲-۱-۳. وجود اصل تفکیک قوا

اصل ۵۷ قانون اساسی بیانگر این مطلب است که قوای سه گانه کشور نمی توانند در امور یکدیگر دخالت کنند. پیشگیری از جرم هم در آن قسمت که اقدامات اجرایی را شامل می شود و خارج از اقدامات جاری محاکم دادگستری است، طبیعتاً از شمار پیشگیری از جرمی که باید توسط قوه قضاییه به عمل آید، خارج است.

۲-۱-۴. جزء ۴ بند «ز» ماده ۱۳۰ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی ... مصوب ۱۳۸۳

این بند تمهید ساز و کار لازم برای پیشگیری از وقوع جرم را بر اساس اصل ۱۵۶ قانون اساسی از برنامه های توسعه قوه قضاییه تشخیص داده است. این امر و تعیین چارچوب اصل ۱۵۶ قانون اساسی خود نشانگر فضای اقدامات این قوه در زمینه پیشگیری از جرم صرفاً در محدوده اصل ۶۱ این قانون خواهد بود.

۲-۲. جایگاه قوه مجریه در زمینه پیشگیری از جرم

با توجه به اینکه پیشگیری از جرم قوه قضاییه به اصل ۶۱ قانون اساسی محدود است، طبیعی است که قوه مجریه به‌عنوان متولی اصلی انواع پیشگیری از جرم در کشور عملاً وارد صحنه شود. سازمانها و نهادهایی حسب قوانین عادی، پیشگیری از جرم را در محدوده وظایف تعریف شده، انجام می دهند؛ به‌عنوان نمونه می‌توان موارد زیر را نام برد :

۲-۲-۱. نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران

ناجا براساس قسمت د از بند ۸ ماده ۴ قانون تأسیس خود ، مصوب ۱۳۶۹ عهده دار پیشگیری از جرم است. قانونگذار این وظیفه را در عداد وظایف ضابطیت این نیرو قرار داده است.

همان‌گونه که خوانندگان محترم آگاهی دارند، وظایف ضابطیت هر دستگاهی از جمله نیروی انتظامی از هنگامی که جرم ارتکاب می یابد، شروع می‌شود و در رابطه تنگاتنگ با قوه قضاییه ادامه پیدا می‌کند و نهایتاً با تشکیل پرونده قضایی و تحویل آن به مرجع قضایی، پایان می‌یابد؛ ولی با مشاهده وظیفه پیشگیری از جرم، که از نام آن پیداست، قبل از ارتکاب جرم است و ارتباط قضایی با قوه قضاییه ندارد. در عداد وظیفه ضابطیت نیروی انتظامی به اشکال اساسی این قسمت قانونی پی می‌بریم. این وظیفه از شمار وظایف ضابطیت ناجا خارج شود و در کنار سایر وظایف پلیسی - انتظامی - اداری این نیرو قرار گیرد.

۲-۲-۲. وزارت اطلاعات جمهوری اسلامی ایران

ماده ۱ قانون تأسیس این وزارت مصوب ۱۳۶۲ ، پیشگیری از توطئه های دشمنان داخلی و خارجی را به عهده این سازمان قرار داده است .

۲-۲-۳. شورای امنیت کشور

شورای امنیت کشور بر اساس ماده ۱ قانون راجع به تعیین وظایف و تشکیلات شورای امنیت کشور، مصوب سال ۱۳۶۲ با مسئولیت وزیر محترم کشور عهده دار پیشگیری از مقابله با مسائل مربوط به جریانات و پیشامدهای عمده و اساسی امنیت داخلی است.

۲-۲-۴. سازمان بهزیستی

به‌موجب لایحه قانونی در مورد تشکیل سازمان بهزیستی کشور، مصوب سال ۱۳۵۹، پیشگیری و تجدید تربیت منحرفان اجتماعی از وظایف این سازمان است. از متولیان دیگر امر پیشگیری از جرم، ستاد مبارزه با مواد مخدر ، سازمان زندانها ، سازمان قضایی نیروهای مسلح و دادرهای ویژه روحانیت را نیز می‌توان نام برد .

۳-۲. جایگاه قوه مقننه در زمینه پیشگیری از جرم

همان‌گونه که گذشت، قوه مقننه جمهوری اسلامی ایران تاکنون با تصویب قوانین متعدد و واگذاری پیشگیری از جرم به سازمانها و نهادهای گوناگون در این امر بسیار فعال بوده است. از اقدامات اخیر این قوه، بررسی لایحه پیشگیری از جرم ارائه شده توسط قوه قضاییه است. قوه قضاییه در سال ۱۳۸۴ لایحه ای تحت عنوان «پیشگیری از وقوع جرم» را تقدیم مجلس شورای اسلامی کرد و به دنبال آن، کمیسیون قضایی حقوقی مجلس شورای اسلامی در تاریخ ۱۳۸۴/۷/۲۳ گزارش شور اول این لایحه را به مجلس ارائه کرده است (پیوست الف).

۳. بررسی و نقد لایحه تقدیمی قوه قضاییه به مجلس شورای اسلامی

به این لایحه نقدهای زیادی وارد شده است؛ اما پاره ای از نقدها که اهمیت بیشتری دارد به شرح زیر است:

۳-۱. تعریف پیشگیری از جرم، بیان انواع آن، تشکیل شورای عالی پیشگیری و بیان شرح وظایف آن شورا، ایجاد کمیسیونهای سه گانه تخصصی پیشگیری از جرم، نگاهی چندجانبه به پیشگیری برای اولین بار در کشور از نقاط مثبت این لایحه ارزیابی می شود.

۳-۲. عدم پیش بینی راهکارهای مدون برای پیشگیری از جرم، عدم تعیین و پیش بینی اعتبارات لازم برای اجرای این قانون و عدم توجه به گستردگی امر پیشگیری و کم توجهی به کار تخصصی حقوقی، جرم شناسی، جامعه شناسی، روانشناسی و دیگر علوم از نقاط ضعف لایحه بود.

۳-۳. حمایت از شهروندان آسیب پذیر در برابر خطر وقوع جرم کاملاً غیرممکن است؛ چرا که هر فردی به محض ورود به جامعه در معرض انواع آسیبها قرار می گیرد. به همین دلیل سطح وسیعی از افراد مشمول بند (ج) ماده (۱) قرار می گرفتند.

۳-۴. درخصوص شورای عالی باید این نکته را یادآور شد که تشکیل شدن منظم شورایی با چنین اعضای که جزء مقامات ارشد مملکتی هستند، بعید به نظر می رسد.

۳-۵. درخصوص بند «ج» ماده (۷) عبارت «سلامت جنسی» بسیار گنگ و نامفهوم است و منظور را نامشخص می سازد.

۳-۶. درخصوص حمایت از افراد در معرض خطر بزه دیدگی در بند «ب» ماده (۸)، این بند تقریباً تمامی افراد جامعه را دربر می گرفت و مستلزم وقت، هزینه و نیروی انسانی زیادی بود که اجرای این بند را غیرممکن می ساخت.

۳-۷. این لایحه نقش بسزایی را، که رسانه های جمعی از جمله صدا و سیما برعهده دارند، نادیده گرفته بود.

۳-۸. در ماده ۳ لایحه پیشنهادی به عضویت ناجا در شورای عالی پیشگیری اشاره ای نشده بود. با توجه به اینکه پیشگیری پلیسی، تخصصی است و توسط ناجا در سطح کشور انجام می شود، به علاوه طبق قانون ناجا مصوب سال ۱۳۶۹، پیشگیری از جرم به عنوان یکی از وظایف ضابطیت این

نیرو اعلام شده است، عدم حضور فرماندهی ناجا و رده مربوط در شورای مذکور، آن قسمت از تصمیمات شورا را که مشرف بر وظایف نیروی انتظامی در بعد پیشگیری از وقوع جرم بود با خلأ روبه رو می‌کرد.

۳-۹. در ماده ۶ لایحه پیشنهادی، ریاست حوزه تخصصی پیشگیری انتظامی به وزیر محترم کشور محول شده بود. با توجه به اینکه پیشگیری از وقوع جرم از وظایف قضایی ناجاست و نیروی انتظامی در مقام ضابط قوه قضاییه این وظیفه را انجام می‌دهد به نظر می‌رسد چگونگی تعیین مسئول برای این حوزه، غیر فنی مشخص شده بود.

۴. بررسی و نقد لایحه اصلاح شده توسط مجلس شورای اسلامی

لایحه ابتدایی قوه قضاییه در مجلس هفتم مورد بررسی قرار گرفت اما به دلیل پایان یافتن عمر این دوره، بررسی آن به مجلس هشتم واگذار شد. در کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس، این لایحه توسط نمایندگان سازمانها و نهادهای ذی‌ربط از جمله قوه قضاییه و ناجا با حضور نمایندگان مجلس مورد بررسی و تجدید نظر قرار گرفت و نتیجه آن بر اساس گزارش این کمیسیون در مورخ ۸۷/۷/۲۰ توسط اداره کل قوانین مجلس شورای اسلامی منتشر شد. (پیوست ب).

لایحه اخیر نیز از نقدهای منتقدان دور نماند، در ذیل به پاره ای از این نقدها اشاره می‌شود:

- پیش بینی سازمان پیشگیری از جرم و فارغ کردن لایحه از کمیسیونهای متعدد با تقسیم بندیهایی که در عمل، امکان مرزبندی مشخصی نخواهد داشت از نقاط مثبت لایحه اخیر به شمار می‌رود.

- عضویت فرماندهی ناجا در بند ۵ ماده ۲، لایحه اصلاحی را غنای فراوان خواهد بخشید.

- عضویت رئیس سازمان صدا و سیما در بند ۴ ماده ۲، ایرادات وارد به لایحه قبل را در این خصوص برطرف می‌سازد.

- پیشنهاد ادغام شورای عالی و سازمان پیشگیری از جرم در لایحه و به وجود آمدن تشکیلاتی همانند صدا و سیما با عضویت اعضای شورای عالی به عنوان شورای نظارت بر این سازمان، می‌تواند کمک فراوانی به اجرایی شدن اهداف سازمان بکند.

- چون ریاست سازمان پیشگیری از جرم به عهده رئیس محترم قوه قضاییه است، لازم است مصوبات ابلاغی شورای عالی در استان توسط رئیس دادگستری پیگیری شود. بنابراین دادگستری باید جایگزین استانداری به عنوان رئیس شورای عالی استان گردد. هم چنین این امر در شهرستانها نیز باید اجرا شود.

- تشکیل سازمان پیشگیری از جرم با سیاستهای دولت و قانون برنامه چهارم توسعه مبنی بر کوچک سازی دولت مغایرت دارد.

- لایحه صرفاً به تشکیلات و امور شکلی پرداخته است. لایحه ای با این اهمیت، مناسب است در مورد چگونگی پیشگیری از جرم مقرراتی را وضع کند.

نتیجه‌گیری

همان‌گونه که در مقاله به‌طور مختصر بیان شد، پیشگیری از جرم، مجموعه اقدامات، بسترسازیه‌ها، قانونگذاریه‌ها، طراحی‌ها، تغییر وضعیت‌ها، مجازات‌ها، تنبیه و تنبیه‌ها و بسیاری از عوامل گوناگون و گسترده دیگر است که هر کدام به نوعی در میزان ارتکاب جرم نقش دارد، از سال ۱۳۵۸ که قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به تصویب رسید، اقدامات جدی در خصوص پیشگیری از جرم در کشور انجام نشده است. قوه قضاییه، که خود را طبق قانون اساسی متولی پیشگیری از وقوع جرایم می‌داند با تهیه لایحه و اقدام در سیر مراحل تصویب، مهمترین اقدام عملی را در این زمینه انجام داده است. هر چند لایحه‌ای که اکنون در مجلس شورای اسلامی تحت بررسی است محسنات زیادی از جمله تشکیل شورای عالی پیشگیری، سازمان پیشگیری و رده‌های متناظر آن در استانها و شهرستانها و به نوعی کشور را دارای متولی واحدی برای واگذاری مسئولیت در این زمینه می‌کند، لایحه قبل از اینکه به روشهای پیشگیری از جرم بپردازد به سازمان و تشکیلات شکلی موضوع پرداخته است. به‌نظر می‌رسد قبل از تقنین شرح وظایف برای سازمانهای متولی پیشگیری از جرم، ایجاد تشکیلاتی برای این امر ضروریت تشخیص داده شده است. به هر حال لایحه عنوان شده در مجلس شورای اسلامی در معرض بررسیهای نهایی در کمیسیون قضایی و حقوقی است؛ صرف‌نظر از اینکه لایحه به امر شکلی بپردازد و یا وارد در ماهیت گردد، کشور نیازمند وجود قانونی برای پیشگیری از جرم است و طبیعتاً با تصویب تشکیلات سازمان پیشگیری از جرم، فعالیت، شرح وظایف، هماهنگیها، چگونگی اجرا، بودجه و ... طی آیین‌نامه مربوط، این سازمان وارد چرخه شکل‌گیری جرم از زایش فکر مجرمانه، اقدام، مجازات، اقدامات تأمینی و تربیتی و مراقبتهای پس از مجازات خواهد شد. امید است این لایحه نقش مؤثر و بازدارنده‌ای در جلوگیری از تکمیل چرخه یاد شده داشته باشد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پیوست الف

لایحه پیشگیری از وقوع جرم (تقدیمی توسط قوه قضاییه به مجلس شورای اسلامی)
ماده ۱ - پیشگیری از وقوع جرم عبارت است از پیش بینی ، شناسایی و ارزیابی وقوع جرم و اتخاذ تدابیر و اقدامهای لازم برای جلوگیری از وقوع آن و به اشکال زیر تقسیم می گردد :

الف) پیشگیری اجتماعی عبارت است از تدابیر و روشهای آموزشی ، فرهنگی ، اقتصادی و اجتماعی دولت ، نهادها و سازمانهای غیر دولتی و مردمی در زمینه سالم سازی محیط اجتماعی و محیط فیزیکی برای حذف یا کاهش عوامل اجتماعی وقوع جرم .

ب) پیشگیری قضایی عبارت است از تدابیر و اقدامهای دستگاه قضایی درخصوص اصلاح مجرمان و استفاده مناسب از قرارهای تأمین و ضمانت اجراها و جلب اعتماد عمومی نسبت به نهادهای عدالت کیفری .

ج) پیشگیری انتظامی عبارت است از تدابیر و اقدامهای نیروی انتظامی و سایر دستگاههایی که به حکم قانون در این زمینه موظف هستند با هدف حمایت از شهروندان آسیب پذیر در برابر خطر وقوع جرم ، افزایش آگاهیهای عمومی و ارائه خدمات مشاوره ای پیشگیرانه، نظارت و مراقبت بر اماکن عمومی و مناطق جرم زا و افزایش هزینه های ارتکاب جرم .

ماده ۲ - در راستای تحقق اصل سوم (۳) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و به منظور اجرایی شدن بند (۵) اصل یکصدوپنجاه و ششم (۱۵۶) مبنی بر « اقدام مناسب برای پیشگیری از وقوع جرم و اصلاح مجرمین» و دیگر اصول آن در راستای پیشگیری از آسیبهای اجتماعی و اتخاذ راهبردهای جامع، هماهنگ و اثربخش در این زمینه « شورای عالی پیشگیری از وقوع جرم» که در این قانون به اختصار « شورای عالی » نامیده می شود ، تشکیل می گردد .

ماده ۳ - شورای عالی مرکب است از رئیس جمهور و یکی از معاونان وی، رئیس قوه قضاییه و یکی از معاونان وی و رئیس و یکی از نواب رئیس مجلس شورای اسلامی.

تبصره - رئیس شورای عالی از میان رؤسای سه قوه به انتخاب اعضای این شورا تعیین می شود.

ماده ۴ - وظایف شورای عالی عبارت است از :

الف) تعیین راهبردها و سیاستهای پیشگیری از وقوع جرم
ب) اتخاذ تدابیر مناسب به منظور هماهنگی و توسعه همکاری بین دستگاههای مسئول در امر پیشگیری از وقوع جرم

ج) ارزیابی نتایج اجرای راهبردها و سیاستهای ملی پیشگیری از وقوع جرم و ارزیابی عملکرد نهادهای مسئول در این زمینه

تبصره - تصمیمات این شورا برای کلیه دستگاهها و سازمانها در حدود وظایف قانونی آنها لازم الاجرا است .

ماده ۵ - دبیرخانه شورای عالی با وظایف زیر تشکیل می شود :

الف) ارزیابی نتایج اجرای طرحها و برنامه های پیشگیری از وقوع جرم و تهیه گزارش از آنها

ب) دریافت طرحها و برنامه های کمیسیونهای تخصصی پیشگیری از وقوع جرم و ارائه آنها به شورای عالی

ج) تهیه دستور جلسه شورای عالی و ابلاغ تصمیمات آن به دستگاههای ذی ربط

د) دریافت گزارشهای دستگاهها در زمینه پیشگیری از وقوع جرم

ه) انجام امور اداری دبیرخانه و سایر امور محول از سوی شورای عالی

تبصره - دبیرخانه شورای عالی برای رسیدن به هدفها و انجام وظایف خود می تواند نسبت به تشکیل گروههای علمی و پژوهشی مورد نیاز اقدام کند.

ماده ۶ - به منظور تهیه برنامه های اجرایی سیاستهای کلان پیشگیری از وقوع جرم و ایجاد هماهنگی میان نهادهای مربوط در حوزه های تخصصی پیشگیری از وقوع جرم، سه کمیسیون تخصصی پیشگیری اجتماعی با ریاست معاون اول رئیس جمهور، انتظامی با ریاست وزیر کشور و قضایی با ریاست دادستان کل کشور تشکیل می شود.

تبصره - اعضای کمیسیونهای یاد شده از میان مسئولان دستگاههای ذی ربط با پیشنهاد رئیس کمیسیون مربوط و تصویب شورای عالی پیشگیری از وقوع جرم تعیین می گردند.

ماده ۷ - کمیسیون پیشگیری اجتماعی از وقوع جرم با وظایف زیر تشکیل می شود :

الف) ایجاد هماهنگی میان نهادهای مربوط در زمینه مقابله با عوامل اجتماعی جرم از قبیل نابرابری در بهره مندی از فرصتها و امکانات مادی و معنوی، مهاجرتها بی رویه، فقر، بیکاری، ترک تحصیل، طلاق و ...

ب) تلاش برای تحکیم بنیان خانواده، حمایت از خانواده های بی سرپرست، بدسرپرست، نیازمند و افراد در معرض خطر آسیبهای اجتماعی

ج) برنامه ریزی در زمینه بهداشت روانی و سلامت جنسی بویژه در خصوص نوجوانان و جوانان

د) کوشش برای ایجاد محیط مساعد برای رشد فضایل اخلاقی و تقویت باورهای دینی و ترویج فرهنگ پیشگیری از وقوع جرم از طریق خانواده، مدرسه، مراکز علمی و مذهبی و رسانه های گروهی با استفاده از تواناییها و ظرفیتهای آنها

ه) اتخاذ تدابیر مناسب برای کاهش خسارتهای مادی، معنوی و عاطفی ناشی از جرم و کمک به بزه دیدگان نیازمند حمایتهای ویژه

و) کمک به تأسیس و تقویت نهادهای غیردولتی، انجمنها و تشکلهای مردمی در زمینه پیشگیری از وقوع جرم

ز) توسعه فرهنگ پیشگیری مشارکتی و جلب مشارکت مردم برای سرمایه گذاری در امر پیشگیری از وقوع جرم و تأمین امنیت

ح) بررسی قوانین موجود در حوزه پیشگیری اجتماعی از وقوع جرم و تهیه لوایح مورد نیاز با تأکید بر اصلاح قوانین و مقررات و رویه های جرم زا و ارائه آنها به مراجع مربوط

ط) انجام سایر امور محول از سوی شورای عالی

ماده ۸- کمیسیون پیشگیری انتظامی از وقوع جرم در وزارت کشور و با وظایف زیر تشکیل می-
شود:

- الف) ارائه طرحها و برنامه های پیشگیری از وقوع جرم به شورای عالی
  - ب) حمایت از افراد در معرض خطر بزه دیدگی
  - ج) کنترل و نظارت بر محله ها و مکانهای جرم زا و مجرمان حرفه ای
  - د) تجهیز پلیس به وسایل و روشهای علمی کشف جرم و بالا بردن هزینه ارتکاب جرم بویژه افزایش احتمال دستگیری
  - ه) افزایش آگاهیهای عمومی درخصوص شیوه های پیشگیری از بزهکاری و بزه دیدگی و اتخاذ تدابیر پیشگیری مبتنی بر مشارکت مردم
  - و) بررسی قوانین موجود در حوزه پیشگیری انتظامی از جرم و پیشنهاد لوایح مورد نیاز با تأکید بر اصلاح قوانین، مقررات و رویه های جرم زا و ارائه آنها به مراجع ذی ربط
  - ز) استفاده از ظرفیتهای سایر دستگاههای ذی ربط
  - ح) انجام سایر امور محول از سوی شورای عالی
- ماده ۹ - کمیسیون پیشگیری قضایی از وقوع جرم در قوه قضاییه و با وظایف زیر تشکیل می
شود

- الف) تهیه و ارائه طرحها و برنامه های مناسب به شورای عالی
- ب) ایجاد تسهیلات لازم برای دسترسی آسان و سریع مردم به خدمات قضایی
- ج) اتخاذ تدابیر مناسب برای اصلاح و تربیت مجرمان
- د) استفاده از روشهای شناسایی شخصیت مجرمان در فرایند صدور و اجرای احکام کیفری
- ه) توسعه و ارتقای مراکز مراقبت بعد از خروج و نظارت بر عملکرد آنها
- و) ارائه آموزشهای لازم برای قضات و کارکنان نظام عدالت کیفری در زمینه پیشگیری از جرم
- ز) بازرسی و نظارت مستمر بر حسن اجرای قوانین و پیشگیری از فساد مالی و اداری
- ح) بررسی قوانین موجود در حوزه پیشگیری قضایی و پیشنهاد لوایح مورد نیاز با تأکید بر اصلاح قوانین، مقررات و رویه های جرم زا
- ط) حمایت از خانواده های زندانیان
- ی) جامعه پذیری محکومان آزاد شده و برخورداری آنان از زندگی شرافتمندانه
- ک) انجام سایر امور محوله از سوی شورای عالی

ماده ۱۰ - برای ایجاد هماهنگی در اجرای طرحهای پیشگیری از وقوع جرم، تشویق نوآوریهای منطقه ای و تقویت ساز و کارهای محلی در این زمینه، «شورای استانی پیشگیری از وقوع جرم» که از این پس به اختصار «شورای استانی» نامیده می شود در استانداری با ریاست استاندار به دبیری دادستان مرکز استان و با حضور نهادهای مربوط تشکیل می شود. شورای استانی در صورت نیاز می تواند نسبت به تشکیل «شورای شهرستانی پیشگیری از وقوع جرم» اقدام نماید.

ماده ۱۱ - آیین نامه اجرایی این قانون ظرف سه ماه پس از تصویب این قانون توسط وزیر دادگستری و با همکاری وزارت کشور تهیه و به تصویب شورای عالی می رسد.

پیوست ب

لایحه پیشگیری اصلاح شده توسط مجلس شورای اسلامی

شماره ۱۷ / ک . ق تاریخ ۱۳۸۷/۷/۱۵

گزارش کمیسیون قضایی و حقوقی به مجلس شورای اسلامی

لایحه پیشگیری از وقوع جرم به شماره چاپ ۴۶، که به این کمیسیون به عنوان کمیسیون اصلی ارجاع شده بود در جلسات متعدد با حضور کارشناسان مربوط مطرح گردید و پس از بحث و تبادل نظر با اصلاحاتی در متن به شرح زیر مورد تصویب قرار گرفت:

اینک گزارش شور اول آن تقدیم مجلس محترم شورای اسلامی می گردد .

رئیس کمیسیون قضایی و حقوقی علی شاهرخی

ضمناً گزارش کمیسیون فرعی اجتماعی تا این تاریخ واصل نشده است .

لایحه پیشگیری از وقوع جرم

ماده ۱- پیشگیری از وقوع جرم عبارت است از پیش بینی، شناسایی و ارزیابی خطر وقوع جرم و اتخاذ تدابیر و اقدامات لازم برای از میان بردن یا کاهش آن

ماده ۲- در اجرای بند (۵) اصل ۱۵۶ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و برای تهیه ، تنظیم و هدایت سیاستهای جامع و هماهنگ در زمینه پیشگیری از جرم ، نظارت بر اجرای آن و حمایت از مشارکت مردم و نهادها و انجمن های مردمی در این زمینه شورایی به نام شورای عالی پیشگیری از جرم به ریاست رئیس قوه قضاییه و مرکب از افراد زیر تشکیل می شود :

۱- معاون اول رئیس جمهور

۲- وزیران کشور، رفاه و تامین اجتماعی، فرهنگ و ارشاد اسلامی، آموزش و پرورش، کار و امور اجتماعی، اطلاعات و دادگستری

۳- دادستان کل کشور

۴- رئیس سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

۵- فرمانده نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران

۶- رئیس سازمان بازرسی کل کشور

۷- رئیس سازمان زندانها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور

۸- رئیس سازمان قضایی نیروهای مسلح

۹- روسای سازمانهای بهزیستی و تامین اجتماعی

۱۰- دبیر ستاد مبارزه با مواد مخدر

۱۱- رئیس سازمان ملی جوانان

۱۲- فرمانده نیروی مقاومت بسیج

- ۱۳- رئیس سازمان پیشگیری از جرم (دبیر شورا)
- ۱۴- سه نفر از نمایندگان مجلس شورای اسلامی به تناسب یک نفر از کمیسیونهای قضایی، اجتماعی و فرهنگی با تصویب مجلس
- ۱۵- رئیس شورای عالی استانها
- ۱۶- سه نفر از اساتید دانشگاه در رشته های حقوق با گرایش جرم شناسی، روانشناسی و جامعه شناسی به پیشنهاد رئیس سازمان پیشگیری از جرم و انتخاب رئیس شورای عالی پیشگیری از جرم
- تبصره - دبیر شورای عالی پیشگیری از جرم می تواند به تناسب موضوعات مطروحه در این شورا صاحب نظران ، کارشناسان و نمایندگان دیگر نهادها و سازمانها را به عنوان عضو مدعو دعوت کند.
- ماده ۳- وظایف شوری عالی پیشگیری از جرم عبارت است از :
- ۱- تعیین راهبردها، سیاستها و برنامه های ملی پیشگیری از جرم در چهارچوب قانون اساسی، سیاستهای کلی نظام و مصوبات مجلس شورای اسلامی
  - ۲- تبیین نقش و وظایف هر یک از نهاد ها و سازمانها در امر پیشگیری در چهارچوب وظایف قانونی آنها
  - ۳- اتخاذ تدابیر مناسب برای هماهنگی و توسعه همکاری بین دستگاههای مسئول در امر پیشگیری
  - ۴- اتخاذ سیاستهای لازم برای توسعه و گسترش فرهنگ پیشگیری و ایجاد زمینه های مناسب برای مشارکت سازمانهای غیر دولتی و مردمی در این زمینه
  - ۵- ارزیابی نتایج اجرای طرحها و برنامه های ملی پیشگیری و ارزیابی عملکرد نهادهای مسئول در این زمینه
  - ۶- پیشنهاد اعتبارات لازم و اتخاذ تدابیر مناسب برای استفاده بهینه از منابع و امکانات موجود در زمینه پیشگیری از طریق دولت و قوه قضاییه
- تبصره ۱ - مصوبه های این شورا در حوزه وظایف قوه قضاییه توسط رئیس قوه قضاییه و در حوزه وظایف قوه مجریه توسط رئیس جمهور ابلاغ می شود. این مصوبه ها پس از ابلاغ برای تمامی نهادها و سازمانها در حدود وظایف قانونی آنان لازم الاجرا است .
- تبصره ۲- دولت موظف است هر ساله به صورت جداگانه و متمرکز بودجه ای برای اجرای برنامه های ملی، استانی و پیشگیری از جرم در لایحه بودجه در ردیف مستقل تحت عنوان «پیشگیری از جرم» منظور نماید تا با تصویب شورای تامین سازمانها و نهادهای اجرایی اختصاص یابد .
- ماده ۴- برای نظارت بر اجرای دقیق مصوبات شوراها ی پیشگیری از جرم ، کمک به پیشبرد راهبردها و سیاستها و برنامه های ملی و منطقه ای پیشگیری مطالعه و پژوهش در حوزه های راهبردی پیشگیری ، سازمان پیشگیری از جرم با وظایف زیر در قوه قضاییه تشکیل می شود :

- ۱- تهیه و تدوین پیش نویس برنامه های ملی پیشگیری از جرم
  - ۲- ساماندهی و نظارت برای اجرای برنامه ها و طرحهای ملی ، منطقه ای و محلی پیشگیری از جرم
  - ۳- بررسی کارشناسی نتایج اجرای برنامه ها و طرحهای پیشگیری از جرم و تهیه گزارشهایی از آنها
  - ۴- ارائه کمکهای فنی و مشاوره ای به نهادها در اجرای برنامه های ملی و مصوبات شورای عالی پیشگیری از جرم و تلاش برای رفع موانع و مشکلات اجرای آن
  - ۵- انجام مطالعات فنی و تخصصی در حوزه های مختلف پیشگیری و اعلام نتایج آن به دستگاهها و سازمانهای مربوط
  - ۶- تامین آمار و اطلاعات لازم برای شورای عالی پیشگیری از جرم
  - ۷- بررسی و پیشنهاد اعتبارات لازم برای اجراء طرحها و برنامه های پیشگیری به شورای عالی پیشگیری از جرم
  - ۸- انجام سایر امور محوله از شورای عالی پیشگیری از جرم
- تبصره ۱- رئیس سازمان پیشگیری از جرم به وسیله رئیس شورای عالی پیشگیری منصوب می-شود.
- تبصره ۲- سازمان پیشگیری از جرم برای رسیدن به هدفها و انجام وظایف خود نسبت به تشکیل کمیته های تخصصی در حوزه های پیشگیری قضایی ، انتظامی و اجتماعی و نظایر اینها با استفاده از نهادهای غیر دولتی و مردم نهاد اقدام می نماید . حضور حداقل یک نفر نماینده هر کدام از نهادهای عضو شورای عالی در کمیته های ذی ربط الزامی است
- ماده ۵- برای هماهنگی در اجراء طرحها و برنامه های استانی پیشگیری از جرم ، تشویق نوآوریهای منطقه ای و تقویت ساز و کارهای محلی در این زمینه ، شورای استانی پیشگیری از جرم با ریاست استاندار و مرکب از افراد زیر تشکیل می شود :
- ۱- رئیس کل دادگستری (نایب رئیس)
  - ۲- دادستان شهرستان مرکز استان (دبیر شورا)
  - ۳- رئیس شورای اسلامی مرکز استان
  - ۴- فرمانده نیروی انتظامی استان
  - ۵- مدیر کل تامین اجتماعی استان
  - ۶- مدیر کل امور زندانها و اقدامات تامینی و تربیتی استان
  - ۷- رئیس سازمان آموزش و پرورش استان
  - ۸- مدیر کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان
  - ۹- مدیر کل کار و امور اجتماعی استان
  - ۱۰- مدیر کل صدا و سیما استان
  - ۱۱- مدیر کل سازمان بهزیستی استان
  - ۱۲- مدیر کل اداره اطلاعات استان

- ۱۳- فرمانده نیروی مقاومت بسیج استان
- ۱۴- سه نفر از اساتید دانشگاه در رشته های مرتبط به انتخاب رئیس شورای استانی
- تبصره ۱- دبیر شورای استانی به تناسب موضوعات مطروحه در این شورا صاحب نظران ، کارشناسان و نمایندگان دیگر نهادها و سازمانها را بعنوان عضو مدعو دعوت نماید .
- تبصره ۲- محل استقرار دبیرخانه استانی در دادسرای مرکز استان خواهد بود .
- ماده ۶- وظایف شورای استانی پیشگیری از جرم عبارت است از :
- ۱- اجراء تصمیمات و سیاستهای شورای عالی پیشگیری از جرم در سطح استان
  - ۲- تدوین برنامه های استانی پیشگیری از جرم
  - ۳- بررسی ، تصویب و ارزیابی طرحها و برنامه های استانی و شهرستانی پیشگیری و فراهم آوردن امکانات و بسترهای لازم برای اجراء آن
  - ۴- برنامه ریزی برای سهمیم کردن دیدگاه و نظر شهروندان و ساکنان محله ها و تهیه و تنظیم برنامه های پیشگیری
  - ۵- به کارگیری و جلب مشارکت نهادهای غیر دولتی و مردمی در اجراء طرحها و برنامه های پیشگیری
  - ۶- ارائه گزارشهای منظم و ادواری از اجراء طرحها و برنامه های استانی پیشگیری به سازمان پیشگیری از جرم
  - ۷- هدایت شوراهای شهرستانی پیشگیری از جرم و نظارت بر عملکرد آنها
  - ۸- پیش بینی بودجه و منابع لازم برای اجراء طرحها و برنامه های استانی پیشگیری و اعلام آن به سازمان پیشگیری از جرم
- ماده ۷- برای هماهنگی در اجراء طرحها و برنامه های شهرستانی (غیر از شهرستان مرکز استان) پیشگیری از جرم و فراهم آوردن امکانات و بسترهای لازم برای اجراء آن شورای شهرستانی پیشگیری از جرم با ریاست فرماندار شهرستان و مرکب از افراد ذیل تشکیل می شود :

- ۱- رئیس دادگستری (نایب رئیس)
- ۲- دادستان عمومی و انقلاب شهرستان (دبیر شوار)
- ۳- رئیس شورای اسلامی شهرستان
- ۴- فرمانده نیروی انتظامی شهرستان
- ۵- رئیس اداره تامین اجتماعی شهرستان
- ۶- رئیس اداره زندانها و اقدامات تامینی و تربیتی شهرستان
- ۷- رئیس اداره بهزیستی شهرستان
- ۸- رئیس اداره آموزش و پرورش شهرستان
- ۹- رئیس اداره کار و امور اجتماعی شهرستان
- ۱۰- رئیس اداره اطلاعات شهرستان

- ۱۱- فرمانده نیروی مقاومت بسیج شهرستان
- ۱۲- سه نفر از متخصصان و کارشناسان در رشته های مرتبط به انتخاب رئیس شورای شهرستانی پیشگیری
- ۱۳- رئیس حوزه قضایی بخش
- ماده ۸- وظایف شورای شهرستانی پیشگیری از جرم عبارت است از :
- ۱- اجراء مصوبات و سیاستهای شورای عالی و استانی پیشگیری از جرم در سطح شهرستان
  - ۲- تدوین برنامه های شهرستانی پیشگیری
  - ۳- برنامه ریزی برای سهمیم کردن دیدگاهها و نظرات شهروندان و ساکنان محله ها در تهیه و تنظیم برنامه های پیشگیری
  - ۴- به کارگیری و جلب مشارکت نهادهای غیر دولتی و مردمی در اجراء طرحها و برنامه های شهرستانی پیشگیری
  - ۵- ارائه گزارش های منظم و ادواری از اجراء طرحها و برنامه های استانی پیشگیری به شورای استانی پیشگیری از جرم
  - ۶- پیش بینی بودجه و منابع لازم برای اجراء طرحها و برنامه های شهرستانی پیشگیری و اعلام آن به شورای استانی پیشگیری از جرم
- ماده ۹- وزارت دادگستری موظف است در مدت سه ماه پس از تصویب این قانون آئین نامه اجرائی آن را تهیه کرده و پس از تائید رئیس قوه قضائیه به هیات وزیران برساند .

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع و مأخذ فارسی

۱. بیات، بهرام، شرافتی پور، جعفر، عبدی، نرگس، (۱۳۸۷). پیشگیری از وقوع جرم با رویکرد اجتماعی محور، تهران: انتشارات معاونت اجتماعی نیروی انتظامی.
۲. پیکا، ژرژ، (۱۳۷۶). ترجمه عزیز طوسی، پیشگیری از جرایم شهرنشینی، شماره دوم، تهران.
۳. تاد، اشنایدر، ترجمه سروش بهربر، پیشگیری از وقوع جرم از طریق طراحی محیط در مراکز آموزشی تهران: نشر دانشگاه علوم انتظامی.
۴. رجبی پور، محمود، (۱۳۸۲). درآمدی بر پیشگیری مقتدرانه پلیس از جرم، فصلنامه دانش انتظامی، سال ششم، شماره دوم.
۵. زینالی، حمزه، (۱۳۸۱). پیشگیری از بزهکاری و مدیریت آن در پرتو قوانین و مقررات جاری ایران، فصلنامه رفاه اجتماعی، سال دوم، شماره ششم، تهران.
۶. شاکری، ابوالحسن، (۱۳۸۲). قوه قضائیه و پیشگیری از وقوع جرم، مجموعه مقالات همایش علمی کاربردی پیشگیری از وقوع جرم، تهران.
۷. فلاح بابایی، حسن، (۱۳۸۲). پیشگیری بهتر از درمان، مجموعه مقالات همایش علمی - کاربردی پیشگیری از وقوع جرم، تهران.
۸. قانون اساسی ج.ا.ا. مصوب ۱۳۵۸.
۹. قانون تشکیل نیروی انتظامی مصوب ۱۳۶۹.
۱۰. قانون تأسیس وزارت اطلاعات مصوب ۱۳۶۲.
۱۱. قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و ... مصوب ۱۳۸۳.
۱۲. قانون اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر مصوب ۱۳۷۶.
۱۳. کی نیا، مهدی، (۱۳۷۳). مبانی جرم شناسی، انتشارات دانشگاه تهران.
۱۴. لایحه قانونی ماده واحده راجع به تشکیل سازمان بهزیستی کشور مصوب ۱۳۵۹.
۱۵. مجموعه پیشگیری از جرم، (۱۳۸۴). تهران: معاونت انتظامی ناجا.
۱۶. معین، محمد، (۱۳۷۵). فرهنگ فارسی، جلد اول آ.خ، چاپ نهم، تهران: انتشارات سپهر.
۱۷. میرخلیلی، سیدمحمود، (۱۳۷۸). رساله تحقیقاتی پیشگیری از بزهکاری، قم: مجتمع آموزشی عالی.
۱۸. میرمحمدصادقی، حسین، (۱۳۸۲). پیشگیری از وقوع جرم، فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی، پیش شماره دوم، تهران.
۱۹. میرزایی مطلق، عبادا، (۱۳۸۱). رساله تحقیقاتی نقش پلیس در کاهش و افزایش جرم در استان لرستان، دانشگاه آزاد اسلامی واحد نراق.
۲۰. نجفی ابرندآبادی، علی حسین، (۱۳۸۲). زندان درمانگاه بزهکاری و بزهکاران، چاپ پنجم.
۲۱. نجفی توانا، علی، (۱۳۸۴). جرم شناسی، تهران: نشر آموزش و سنجش، چاپ سوم.

۲۲. وهابی، زهرا، (۱۳۸۲). پیشگیری از جرم از منظر جرم شناسی، مطالعه امنیت اجتماعی، پیش شماره دوم .
۲۳. هیوز، گوردون، (۱۳۸۰). ترجمه علیرضا کلدی، محمدتقی جغتایی، پیشگیری از جرم (کنترل اجتماعی، ریسک و مدرنیته اخیر) ، تهران: انتشارات سازمان بهزیستی کشور.

منابع و مأخذ انگلیسی

1. Australian prevention programmes for young people, jane mulvaney ,senior reseach officer, Australian Demestic and family violence cleavinghouse.
2. Clark,r.(1997) situational crime prevention : successful case studies. New York : harrow and heston .
3. Ekblom,p.(1996) Towards a Disciplin of crime prevention : a systematic approach to its nature, range and Conceptsint.Bennett (ed), crime prevention : The corpwood Papers.Cambridge: cropwood .
4. Rock,p.(1989), new directionsin criminological Theory, social studies review (1,5:2-6).

